

II. ÜNİTE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ

Mondros Mütarekesi;

Mondros Mütarekesi ya da Mondros Ateşkesi: I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan mütareke belgesi.

30 Ekim 1918'de Osmanlı adına bahriye nazırı **Rauf Orbay** ile; İtilaf devletleri adına İngiliz amirali Caltrop arasında Limni adasının Mondros Limanı'nda demirli Agamemnon zırhlısında 30 Ekim 1918 akşamı imzalanmıştır.

KUVAY-I MİLLİYE:

Mondros Mütarekesinden sonra başlayan işgallere İstanbul hükümetinin sessiz kalması ve Osmanlı ordularının terhis edilmesi karşısında halkın can, namus ve malını korumak amacıyla kendiliğinden oluşan halkın kurduğu bölgesel direniş güçleridir. Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalamayı ve kayıp verilmeyi amaçlamış, ihtiyaçlarını halktan karşılayan, belli bir merkezden yönetilmeyen ve bu yönüyle düzensiz direniş çetesi şeklinde ortaya çıkmışlardır. TBMM'ye karşı çıkan isyanların bastırılmasında etkili olmuşlar ve düzenli ordunun kurulmasıyla düzenli orduya katılarak ordunun çekirdeğini oluşturmuşlardır.

Anadolu'nun Yunan, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Ermeni birliklerince işgal edildiği ve Mondros Mütarekesi ile ağır koşulların dayatıldığı dönemde çeşitli yörelerde Osmanlı ordusunun silahlarının alınıp dağıtıldığı günlerde doğan bir millî direniş örgütüne verilen isimdir.

KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal siyasi yollarla mücadele etmek, bir hükümet kurmak veya kurulacak hükümette bakan olabilmek için çalışmıştır. Baskı altındaki İstanbul'da amacına ulaşamayacağını anlayınca Anadolu'ya geçmek ve millî mücadeleyi başlatmak istemiştir.

Kurtuluş Çareleri:

Aydınlar arasında vatanın kurtuluşu için şu görüşler ileri sürülmüştür:

- Amerikan mandasına girmek
- İngiliz mandasına girmek
- Bölgesel kurtuluş gerçekleştirmek
- Millî iradeye dayalı, tam bağımsız yeni bir devlet kurmak.

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKMASI (19 MAYIS 1919)

Samsun çevresindeki Türkler'in silahlanmasını ve teşkilatlanmasını engellemek için 9. Ordu Müfettişi olarak **19 Mayıs 1919'da** Mustafa Kemal Samsun'a gönderildi. Mustafa Kemal Samsun'da yaptığı inceleme ve gözlemleri sonrasında yayınladığı raporda; Rumların siyasi emellerinden vazgeçmeleri halinde karışıklığın kendiliğinden sona ereceğini belirten bir bildiri yayınladı.

Not: 19 Mayıs 1919 Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı kabul edilmektedir.

HAVZA GENELGESİ (28 MAYIS 1919):

Mustafa Kemal Samsun Limanı'na demir atan İngiliz donanması nedeniyle daha güvenli bir bölge olan Havza'ya giderek, orada halkı bilinçlendirmek ve işgallere karşı tepkisini artırmak için yayınladığı genelgede;

- İşgallere karşı mitingler düzenlenmesini
- İtilaf devletleri temsilcilerine ve İstanbul Hükümeti'ne işgalleri kınayıcı telgraflar çekilmesini.
- Müdafaa – i Hukuk Cemiyetlerinin yaygınlaştırılmasını
- İşgallerin tehlikeli boyutlarının ciddiyetinin halka anlatılmasını
- Bütün bunlar yapılırken azınlıklara iyi davranılmasını istemiştir.

Mustafa Kemal'in Havza'da yayınladığı Genelge etkili olmuş, ilk önce Havza'da daha sonra başta İstanbul olmak üzere birçok bölgede mitingler düzenlendi. Bu gelişmeler karşısında İtilaf güçlerinin baskısı nedeniyle Mustafa Kemal Harbiye Nezareti tarafından İstanbul'a geri çağırıldıysa da Mustafa Kemal bu çağrılara dikkate almayarak Anadolu'daki faaliyetlerine devam etme kararı aldı. Havza bildirisini yayınladıktan sonra Amasya'ya hareket etmiştir.

AMASYA GENELGESİ (22 HAZİRAN 1919):

Mustafa Kemal millî birliği gerçekleştirmek ve Kurtuluş Savaşı'na çağrıda bulunmak amacıyla diğer kuvvet komutanların da imza ve desteğini alarak Amasya'da yeni bir genelge yayınladı. (Ali Fuat, Kazım Karabekir vs.)-

Buna göre;

- Vatanın bütünlüğü ve milletin İstiklali tehlikededir. (Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesidir.)
- İstanbul hükümeti üzerine aldığı vazifenin gereğini yerine getirememekte, bu da milletimizi yok göstermektedir.
- Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Kurtuluş Savaşı'nın amaç ve yöntemi)
- Milletin haklarını tüm dünyaya duyuracak bir kurul toplanmalıdır. (Temsil heyetinden bahsediliyor.)
- Her bakımdan güvenli bir bölge olan Sivas'ta millî bir kongre toplanmalıdır. (Davet)
- Bunun için yurdun her yanında 3 delege seçilmeli, seçimlerin yapılmadığı yerde halkın güvenini kazanmış 3 kişi belirlenip derhal gizlice yola çıkarılmalıdır.
- Delegelerin belirlenmesinde, **Müdafa-i Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri** ve belediyeler görevlendirilmiştir. (Böylece kurtuluş savaşını yayma ve millete mal etme hedeflenmiştir),
- Bütün bu işlerin büyük gizlilik içinde yapılmalı ve millî bir sır olarak saklanmalıdır.
- 10 Temmuz'da Erzurum'da doğu illeri adına bir kongre toplanacağını da bildirmiştir.

Amasya Genelgesinin Önemi:

Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır. İlk kez millet egemenliğine dayalı bir yönetim kurulacağından bahsedilmiştir.

- Halk millî mücadeleye davet edilmiştir.
- Sivas Kongresi'ne çağrı yapılmış, Erzurum Kongresi'nin toplanacağı duyurulmuştur.
- Mustafa Kemal'in Amasya Genelgesi ile yetkilerini aşması nedeni ile önce İstanbul Hükümeti tarafından daha sonra padişah tarafından geri çağrıldı.

Mustafa Kemal bu çağrıya tepki olarak, 7-8 Temmuz gecesi askerlik görevinden istifa etti.

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ – 7 AĞUSTOS 1919):

Erzurum'da 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa Mustafa Kemal'e destek vermiş, Erzurum Kongresi'ne katılmasını ve başkan seçilmesini sağlamıştır. Kongrede çok önemli kararlar alınmıştır.

- Milli sınırlar içerisinde vatan bir bütündür parçalanamaz. (Misak-ı Milli'ye temel teşkil etmiş)
- İşgallere karşı topyekûn savunmaya geçilecektir.
- Osmanlı Hükümeti vatanın bütünlüğünü koruyamazsa geçici bir hükümet kurulacak, bu hükümet üyeleri milli kongre tarafından seçilecek, milli kongre toplanana kadar hükümetin görevini temsil heyeti yapacaktır.
- Milli kuvvetleri etkili, milli iradeyi hâkim kılmak esastır.
- Azınlıklara milli birliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak haklar verilemez.
- Manda ve himaye kabul edilemez. (manda ve himaye ilk kez reddedilmiştir.)
- Osmanlı Mebusan Meclisi'nin bir an önce toplanmasını çalışılacaktır.
- Doğu Anadolu'daki cemiyetler, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.

Erzurum Kongresinin Önemi:

- Erzurum Kongresi toplanışı yönüyle bölgesel, alınan kararların içeriği yönüyle millidir.
- Manda ve himaye ilk kez reddedilmiştir.
- Saltanat sistemine karşı ihtilal özelliği taşımaktadır.
- Sivas Kongresi'nin ve Misak-ı Milli'nin temelini oluşturmuştur.
- Erzurum Kongresi'ni toplayan Doğu Anadolu'daki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri Türklerin bölgeden izinsiz göçünü yasakladıkları gibi kültürel faaliyetlere de önem vermişlerdir.

BALIKESİR (26 -31 TEMMUZ)**VE****ALAŞEHİR KONGRELERİ, (25 AĞUSTOS 1919):**

Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı elde edilen bazı başarılar birliklerimizin desteklenmesi düşüncesini doğurmuştur. Bu amaçla Edirne, Balıkesir, Alaşehir ve Nazilli'de kongreler toplanmıştır.

Balıkesir Kongresi Kararları:

- Yunanlılara karşı mücadele devam ettiği sürece seferberlik vardır.
- İdareyi tek elden sağlamak için merkez heyeti kurulacaktır.
- Sancaklarda ve kazalarda levazım birlikleri oluşturulacaktır.
- Ayvalık kıyılarından başlayan Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli kasabalarından geçen bir hat üzerinde Batı cephesi oluşturulmuştur. (Kurtuluş Savaşı'nın ilk cephesi)

Önemi:

- Erzurum Kongresi kararlarından habersizdir.
- Bölgeseldir.
- Alaşehir Kongresi'nde Balıkesir Kongresi kararları onaylanmıştır.

SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919):

Amasya Genelgesi'nde toplanması istenilen Sivas Kongresi yurdun her yerinden gelen delegelerin katılımıyla toplanmıştır, itilaf devletlerinin Sivas'ı işgal etme tehdidi ve Elâzığ Valisi Ali Galip'in kongreyi basma girişimi engellenmiştir. Kongrede Mustafa Kemal'in başkanlığında, manda fikri ve Erzurum Kongresi kararları tartışılmıştır.

Alınan Kararlar:

- Erzurum Kongresi kararları kabul edilmiş, bazı konularda değişiklik yapılmıştır.
- "Temsil Heyeti, Doğu Anadolu'yu temsil eder." cümlesi "Temsil Heyeti bütün vatani temsil eder." şeklinde değiştirilmiştir.
- Bütün cemiyetler "**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**" adı altında birleştirilmiştir.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedilmiştir.
- İrade-i Milliye adıyla bir gazete çıkarılmasına karar verildi.

- Mebusan Meclisi'nin açılması için yapılan çalışmalar hızlandırılacak.
- Yurdun bölünmesini düşünen, Ermeni ve Rum devleti kurmayı amaçlayan cemiyetlerin çalışmalarına izin verilemez, denildi.

Özellikleri:

1. Toplanması ve aldığı kararlar yönüyle millidir.
 2. Mustafa Kemal'in güç ve otoritesi artmış milli bir lider olarak ortaya çıkmıştır.
 3. Kurtuluş Savaşı bütün vatana yayılmış, millete mal edilmiştir.
 4. Sivas Kongresi'nde **Ali Fuat Paşa Batı Cephesi** Komutanlığı'na getirilmiş, böylece Temsil Heyeti yürütme gücünü ilk kez kullanmıştır.
 5. Mustafa Kemal İstanbul ile telgraf ve haberleşmeleri engelleme emrini vermiştir.
- Anadolu'daki bu gelişmeler üzerine Padişah, Mebusan Meclisi'nin bir an önce toplanmasını isteyerek bu durumu kendi kontrolüne almak istemiştir. Böylece Temsil Heyeti etkisiz hale getirilmek istenmiştir.

-Anadolu'daki gelişmeleri önleyemeyen Damat Ferit Paşa istifa etmiş ve yerine **Ali Rıza Paşa** kabinesi kurulmuştur.

Not: Temsil Heyeti'nin ilk siyasi başarısı Damat Ferit'in istifasıdır.

Önemli Bilgi: Vatansever bir kişi olan Ali Rıza Paşa İstanbul'daki milli mücadelelerle iyi geçinmeye çalışmış, İstanbul'a gönderdiği temsilcilerle Amasya Görüşmeleri'nin yapılmasını sağlamıştır.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20 – 22 EKİM 1919):

Ali Rıza Paşa, Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermiş, Temsil Heyeti ile 3 gün süren görüşmeler sonunda Salih Paşa, ileri sürülen konuları şahsen kabul etmiş, İstanbul Hükümeti'ne de kabul ettirmeye çalışacağını belirtmiştir.

Görüşülen konular:

1. Vatanın bütünlüğü, işgallere izin verilmemesi gerektiği
2. Mebusan Meclisi'nin İstanbul dışında, güvenli bir bölgede toplanması
3. Temsil Heyeti'nin haberi olmadan düşmanla barış görüşmelerine gidilmemesi
4. Azınlıklara dengeyi bozucu imtiyazlar verilmemesi

Ne yazık ki İstanbul Hükümeti Misak-i Milli Meclisi'nin İstanbul'da toplanması dışındaki konulara sıcak bakmamıştır.

Önemi: Temsil Heyeti böylece ilk kez İstanbul Hükümeti tarafından tanınmış oldu.

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELİŞİ (27 ARALIK 1919):

Her ne kadar Mustafa Kemal meclisin İtilaf güçlerinin baskısı ve işgali altında İstanbul'da toplanmasını sağlıklı bulmazsa da arkadaşları bile mevcut kanunlara göre bunun mümkün olmayacağını söylemişlerdir. Mustafa Kemal de bu konuda ısrarcı davranmayarak seçimlerin yapılmasını beklemeye başlamıştır. Bu arada Temsil Heyeti'nin merkezi Ankara'ya taşınmıştır.

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Taşınma sebepleri:

- Ulaşım ve haberleşme yönünden elverişli olması
- Coğrafi konumunun uygunluğu
- Batı cephesine yakınlığı

- Güvenli bir bölge olması
- İstanbul'daki meclisin çalışmalarının daha yakından takip edilebilmesi

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ'NİN TOPLANMASI (12 OCAK 1920)

Seçimler hiçbir müdahale olmadan yapılmış ve genellikle **Müdafaa-i Hukuk** taraftarları kazanmış, Mustafa Kemal görüşmelere katılacak arkadaşlarından bazı önemli isteklerde bulunmuştur.

- Kendisinin meclis başkanı seçilmesi (Böylece meclis başkanı sıfatıyla, meclisin dağıtılması durumunda, yeni bir meclis toplayabilecektir.)
- **Müdafaa-i Hukuk** adlı bir grup oluşturmaları
- Misak-ı Milli kararlarının kabul edilmesi.

Ne yazık ki; İstanbul'daki padişah taraftarının da etkisi ile Mustafa Kemal son **Osmanlı Mebusan Meclisi** toplantısında başkan seçilmedi, Müdafaa-i Hukuk grubu yerine **Felah-t Vatan** adlı bir grup oluşturuldu.

Felah-ı Vatan grubunun **Misak-ı Milli** kararlarını kabul ve ilan edilmesi sevindirici bir gelişme olsa da; Misak-ı Milli kararları işgal altındaki İstanbul'da bulunan İtilaf güçlerini kızdırmıştır.

MİSAK-I MİLLİ KARARLARININ ALINMASI (23 OCAK 1920):

- Mondros imzalandığı tarihteki sınırlar kabul edilemez kararı alınmış ve bu sınırlar içerisinde vatan bölünmez bir bütündür.
- Mondros'tan önce işgal edilmiş olan bölgelerde ise halk oylamasına gidilecektir. (Kars, Ardahan, Batum, Batı Trakya)
- Arapların yaşadığı bölgelerin durum görüşülmüş.
- İstanbul, Marmara ve Halifenin güvenliğinin sağlanması şartıyla Boğazlardan geçiş serbest olacaktır.
- Azınlıklara tanınan haklar, komşu devletlerdeki Türklere tanınan haklar kadar olacaktır.
- Siyasi, adli ve ekonomik bağımsızlığımızı kısıtlayıcı ayrıcalıkların varlığı kabul edilemez. Dış borçların ödenmesi de bununla ilgilidir.

Önemi:

- Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarına dayanır.
- Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nce belirlenmiş, ilk TBMM tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Wilson ilkeleri esas alınmıştır.
- Türk vatanının milli ve bölünmez sınırı çizilmiştir, Türk Milleti tam bağımsızlığı benimsemiştir.
- Siyasi bağımsızlık,
- Ekonomik bağımsızlık
- Kültürel bağımsızlık
- Askeri Bağımsızlık
- Amasya, Erzurum ve Sivas kararları onaylatılmıştır.

Sonuçları:

- Seçimlerin yapılmasına ve meclisin çalışmalarına müdahale etmeyen itilaf devletleri, Misak-ı Milli'nin ilanını, büyük bir şaşkınlık ve öfke ile karşılamışlardır.
- Daha sonra İstanbul Hükümeti üzerindeki baskılarını artırmışlardır. Bu durum karşısında Ali Rıza Paşa istifa etmiş, yerine Salih Paşa hükümeti kurulmuştur.
- Daha sonra İstanbul'u resmen işgal etmişlerdir (16 Mart 1920). Böylece Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesinden sonra ikinci kez bir daha yeniden fiilen sona ermiş oldu.
- Meclis dağıtılmış, üyelerinin bir kısmı tutuklanıp sürgün edilmiştir.
- Mebusların bir kısmı Anadolu'ya kaçarak Milli Mücadele'nin kadro yönüyle güçlenmesini sağlamışlardır.

- İstanbul'un işgalini kınayan ve baskılara rağmen Milli Mücadele'ye karşı olduğunu bildirmeyen Salih Paşa, istifa etmek zorunda kalmış, yerine Damat Ferit Paşa ikinci defa hükümeti kurmuştur.
- Böylece Temsil Heyeti ile İstanbul Hükümeti arasında başlayan yakınlaşma tekrar kopma noktasına gelmiştir.
- Mustafa Kemal kurtuluş hareketinin padişah ve halifenin de kurtuluşunu amaçladığını belirtmiştir.

- **Not:** Böylece milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasına çalışılmıştır. İstanbul'un İngilizler tarafından resmen işgali sonrası Anadolu'da yeni bir meclisin toplanması tartışmasız kabul edilmiştir.

İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)

- İngilizler Misak-ı Milli kararlarının Meclis-i Mebusan 'da kabul edileceğini sanıyorlardı. Bu nedenle Mebusan Meclisinin toplanmasını engellememişlerdir. Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Misaki Milli kararları kabul edilmesi İtilaf güçleri tarafından büyük şaşkınlığa neden oldu ve bu duruma büyük tepki gösterdiler.
- 13 Kasım 1918'den beri fiilen kontrol ettikleri İstanbul'u 16 Mart 1920'den itibaren ulaşım, haberleşme, emniyet, yönetim ve ekonomik yön ile kontrol altına almaya çalıştılar.
- Öncesinde bir bildiri yayınladılar.
- Daha sonra Meclis-i Mebusan-ı dağıtarak İstanbul'un köşe başlarına ve önemli yerlere asker çıkardılar.
- Vatansever aydın ve yazarları tutukladılar.
- Salih Paşa hükümeti görevden ayrıldı.
- Damat Ferit, yeniden hükümeti kurdu.

İstanbul'un İşgaline Heyet-i Temsiliye'nin Tepkisi:

- M. Kemal İstanbul'un işgalini bütün Anadolu'ya duyurmaya çalıştı.
- Heyet-i Temsiliye şu kararları aldı:**
- İstanbul ile her türlü iletişim ve ulaşım kesilecektir.
- İtilaf Devletleri subayları tutuklanacaktır.
- Banka ve defterdarlıklara el konulacaktır. Vergiler gönderilmeyecek.
- Anadolu'da Heyet-i Temsiliye'nin kararlarını uymayanlar cezalandırılacaktır.
- Anadolu'dan İstanbul'a para ve kıymetli eşya gönderilmeyecektir.
- Millî iradeyi yansıtacak bir meclis derhal Ankara'da toplanacaktır.
- Yurt genelinde seçim yapılacaktır.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

- Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin basılarak dağıtılmasının ardından Türk milleti adına karar verecek bir meclisin açılması zaruri hâle gelmişti.
- Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920'de vali ve kolordu komutanlarına bir genelge göndererek seçimlerin yeniden yapılmasını istedi.
- Yapılan seçimler sonunda, yeni seçilen ve İstanbul'dan gelebilen mebusların katılımıyla 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldı.
- B.M.M.'nin Özellikleri (I. Meclis)
- Devrimci özellik taşıyor.
- İlk halk meclisidir.
- Demokrasi uygulamasıdır.
- İdealist bir meclistir.
- Olağanüstü yetkileri vardır.
- Güçler birliği elindedir.
- Meclis Başkanı aynı zamanda başbakandır.

BCAL- T.C. İNKLAP TARİHİ-

- İlk Meclis başkanı M. Kemal'dir.
- İstanbul Hükümetine karşı yeni bir devlet kurulmuştur.
- İlk hükümet başkanı **Fevzi Çakmak**tır.
- Meclis kurucu meclistir.
- Meclis 23 Nisan 1920'de "olağan üstü yetkilerle donatılmış meclis" adı ile açıldı. M. Kemal meclis başkanı oldu.

B.M.M'inde Alınan Kararlar:

- Mutlak surette hükümet kurulmalıdır.
- Geçici olarak bir hükümet başkanı tanımak ya da padişah vekili atamak uygun değildir.

II. Ünite; Öğrenci Çalışma Notu

- Meclis'in üstünde (B.M.M.) hiçbir güç yoktur.
- B.M.M. yasama, yürütme ve yargı, gücünü kendinde toplar.
- B.M.M. üyelerinden hükümet oluşur. B.M.M. başkanı hükümetin başıdır.
- Padişah ve Halife baskı ve zordan kurtulunca, meclisin vereceği karar gereği durumunu belirler.
- 25 Nisan 1920'de 11 kişilik icra vekilleri heyeti (Bakanlar kurulu) oluştu.
- İlk çıkan kanun "**Ağnam vergisi**" dir.

AYAKLANMALAR

Büyük Millet Meclisine Karşı Ayaklanmalar

• İstanbul hükümeti İngilizlerinde gayreti ile B.M.M. çalışmalarını engellemeye çalışır.

Bunun için;

- M. Kemal ve arkadaşları için gıyaben idam cezası verildi.
- Şeyhü'l İslâm'dan Fetva alınarak Millî mücadeleye katılanların dinsiz oldukları ilan edildi.
- B.M.M.'nin haksız yere halktan asker ve malzeme topladığını buna karşı halk ayaklanmaya teşvik edildi.
- İtilaf devletleri ile yapılacak kesin bir barış antlaşmasına hız verdi.
- İstanbul hükümeti aldığı bu kararlar doğrultusunda 1919 yılından başlayarak ülkede ayaklanmalar çıkardı. 1920'de bu ayaklanmalar şiddetlendi. 1923 yılında bastırıldı.

Ülkeye ve B.M.M. zarar veren bu ayaklanmalar nedeniyle binlerce insan öldü.

Bu ayaklanmalar:

Anzavur Ayaklanması (25 Ekim-30 Kasım 1919)

Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından Millî Mücadele'ye karşı tertip edilmiş ayaklanmalardır. Bu ayaklanmalara İtilaf Devletleri de destek vermiştir.

Anzavur Ayaklanması (16 Şubat-16 Nisan 1920)

Anzavur Ayaklanması ve Kuvayı İnzibatiye Ayaklanması bu tür ayaklanmalar içerisinde yer almıştır. Bu isyanlar Ethem ve Ali Fuat Paşa'ya bağlı birlikler tarafından bastırıldı.

Kuvayı İnzibatiye Ayaklanması (8 Mayıs-23 Mayıs 1920):

Kurtuluş Savaşı'nın başladığı günlerde Osmanlı Padişahının ve İngilizlerin kışkırtmaları ve teşviki ile Millî kuvvetleri yok etmek için hilafet ordusu adı ile kurulan Kuvayı İnzibatiye tarafından çıkarılan ayaklanmalardır. Bu ayaklanmalara İtilaf Devletleri de destek vermiştir.

Bu isyanlar Ethem ve Ali Fuat Paşa'ya bağlı birlikler tarafından bastırıldı.

Düzce Ayaklanması (13 Nisan-31 Mayıs 1920)

Kurtuluş savaşı sırasında gerek İstanbul Hükümeti'nin ve gerekse İngilizlerin kışkırtması ile millî kuvvetlere karşı girişilen ayaklanmalardır. İstanbul hükümeti tarafından desteklenen Kuvayı İnzibatiye Kuvvetleri Düzce'de ayaklanma çıkarmışlardır. Asiler ilçenin dışında bulunan Müfreze Karargahını basarak, Müfreze Kumandanını esir almışlardır.

Düzce Ayaklanması (8 Ağustos-23 Eylül 1920):

Birinci Düzce isyanından hemen sonra, millî kuvvetlerin Yozgat isyanını bastırmak için görevlendirilmesi üzerine, bu durumdan faydalanmak isteyen Abaza ve Çerkezler, İkinci defa Düzce ve Hendek dolaylarında ayaklanmışlardır. Bolu dağına gönderilen

birlik, gece yarısı asiler tarafından pusuya düşürülmüş ve asiler birçok millî kuvvet subayını şehit etmişlerdir.

Pontus Ayaklanması (Kasım 1918- Şubat 1923):

Mondros'tan sonra işgaller başlamış, azınlıklar ise bu işgallerden cesaret bularak buldukları bölgede isyan etmişlerdir.

Amaçları:

- Karadeniz Bölgesi'nde bir Rum, Doğu ve Güneydoğu illerinde ise bir Ermeni devleti kurmak için çıkarılan bir ayaklanmadır.
- Nurettin Paşa Rumların çıkardığı isyanları bastırırken Kâzım Karabekir Paşa ise 15. Kolordu kuvvetleriyle Ermeni isyanlarını bastırmıştır.

Ermeni Ayaklanması (28 Eylül 1920)

- 28 Eylül 1920'de düzenlenen karşı taarruzla Ermeni saldırıları sona erdi.
- Ermeniler, 2-3 Aralık 1920 tarihinde imzalanan Gümrü Antlaşması ile Anadolu'daki toprak taleplerinden vazgeçtiler.

Koçgiri Ayaklanması (6 Mart-17 Haziran 1921):

Damat Ferit Paşa ve İtilaf güçleri Millî Mücadele'yi engellemek ve boğazları ellerinde tutmak, boğazların güvenliğini sağlamak için Düzce, Yozgat Konya bölgelerinde ayaklanmalar çıkarmış; **Cemil Çeto, Koçgiri ve Millî Aşireti** isyanlarına destek vermişlerdir.

Kuvayı Millîye birlikleri bu ayaklanmaları bastırmıştır.

Cemil Çeto Ayaklanması (20 Mayıs-7 Haziran 1920):

Kurtuluş Savaşı sırasında Fransız ve İngilizlerden yardım alarak Bahtiyar Aşireti Reisi tarafından çıkarılan ayaklanmadır. Bahtiyar Aşireti Reisi olan Cemil Çeto, Kürt Teali Cemiyeti prensiplerine uygun olarak İngilizlerden yardım almış ve Doğu'da bir Kürdistan Devleti kurmak için ayaklanmıştır. Millî kuvvetler, Cemil Çeto kuvvetlerinin kısa zamanda dağıtmış ve kendisi ile birlikte hareket eden oğlunun ayaklanması bastırılarak idam edilmişlerdir.

Çerkez Ethem Ayaklanması (27 Aralık 1920-23 Ocak 1921):

Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra, Çerkez Ethem topladığı kuvvetlerle Salihli Cephesi'ni kurmuş ve kendini de cephe komutanı ilan etmişti. Kuvayı Seyyare adıyla anılan süvari birlikleri, istilacı dış güçlere karşı hem de içeride isyan çıkaran, Anzavur güçlerine karşı başarılı mücadeleler sergilemiştir. Ayrıca Düzce, Adapazarı ve Yozgat ayaklanmalarının bastırılmasında yararlılık gösterdi. Ne var ki düzenli ordunun kurulması aşamasına geldiğinde başına buyruk hareket etmesi aranın açılmasına neden olmuştur.

Demirci Mehmet Efe Ayaklanması (1 Aralık-30 Aralık 1920):

İlk önceleri Kuvayı Millîyeci olup da sonradan İtilaf Devletleri'nin tahrikiyle ayaklanmışlardır.

Düzenli ordu kurulduktan sonra bu çete reisleri disipline edilmiş birliklere katılmak istememiş, buldukları bölgede düzenli orduya karşı isyan etmişlerdir. Ethem ve Demirci Mehmet Efe isyanları İsmet Paşa'ya bağlı Batı Cephesi kuvvetlerince bastırılmıştır.

Konya Ayaklanması (2 Ekim 1920-22 Kasım 1920):

Kurtuluş savaşı yıllarında baş gösteren ve Konya'nın bir süre isyancıların elinde kalmasına neden olan ayaklanmadır. 1919'daki Bozkır Ayaklanmalarının elebaşlarından olan Delibaş Mehmet, Ankara Hükümeti'ni tanımadığını ilan ederek çoğu asker kaçağı 500 kadar silahlı kişiyle Konya'nın Çumra nahiyesini bastı; nahiyeye müdürünü tutukladı ve Konya ile haberleşmeyi kesti (2 Ekim 1920).

Ayaklanma kısa sürede Koçhisar, Karapınar, Karaman, Akşehir ve Alanya'ya kadar yayıldı. Ayaklanmayı haber alan Ankara Hükümeti Dahiliye Vekili Miralay Refet Bey'i (Bele) ayaklanmayı bastırmakla görevlendirdi. Demirci Mehmet Efe ve Yarbay Osman Bey'e bağlı birliklerinde bastırma harekâtına katılmasıyla ayaklanmacıların gücü iyice kırıldı. Demirci Mehmet Efenin bastırma harekâtının son noktası olan Isparta'ya girmesiyle 22 Kasım 1920'de Konya ayaklanması tümüyle sona erdi.

I. Yozgat Ayaklanması (15 Mayıs-27 Ağustos 1920):

Kurtuluş Savaşı sırasında Hürriyet ve İtilaf Fırkası reisi Çapanoğlu Edip ve Celal tarafından Yozgat ve yöresinde çıkarılan ayaklanmadır. Çapanoğlu Edip ve Celal kardeşlerin kışkırtması ile Yozgat yöresinde, Ankara Hükümeti'ne karşı başlatılan ayaklanma iki ayrı dönemde olmuştur. İlk ayaklanma Yıldızeli'nde Erzurumlu Hüseyin Nazım ve Kara Mustafa'nın elebaşılığında çıkarılmıştır. Milli Kuvvetler bu ayaklanmayı 30 Aralık'ta bastırmaya muvaffak olmuşlardır. İkinci isyan ise Avukat Zileli Ali, Bucak Müdürü Naci ve arkadaşları tarafından çıkarılmıştır. Kısa sürede yaygın bir duruma gelen ayaklanma Yozgat'a da yayılmıştır. Yozgat isyanını bastırmakla görevlendirilen Çerkez Ethem, kuvvetleri ile Yozgat'a girmiş, elebaşlarından birçoğunu idam ederek ayaklanmaya son vermiştir.

II. Yozgat Ayaklanması (5 Eylül-30 Aralık 1920):

- İkinci isyan ise Avukat Zileli Ali, Bucak Müdürü Naci ve arkadaşları tarafından çıkarılmıştır. Kısa sürede yaygın bir duruma gelen ayaklanma Yozgat'a da yayılmıştır.
- Yozgat isyanını bastırmakla görevlendirilen Çerkez Ethem, kuvvetleri ile Yozgat'a girmiş, elebaşlarından birçoğunu idam ederek ayaklanmaya son vermiştir.

Millî Aşireti Ayaklanması (1 Haziran-8 Eylül 1920):

- Kurtuluş Savaşı sırasında İngilizler ve Fransızların kışkırtması üzerine Urfa'da Millî Aşiret tarafından çıkarılan ayaklanmadır.
- Millî Aşireti'n reisi İsmail ile Halil, Bahur, Abdurrahman ve Mahmut adlı elebaşları, Doğu'da bir Kürdistan Devleti kurmak düşüncesi ile ayaklanmışlardır (24 Ağustos 1920).
- Büyük bir kuvvetle harekete geçen asiler, Viranşehir'i aldıktan sonra Karakeçi Aşireti'ne mensup olanları öldürmüşler, fakat daha sonra yapılı çatışmada, büyük çoğunluğu ortadan kaldırmıştır.

BMM'NİN AYAKLANMALARA KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

Büyük Millet Meclisi Karşı Fetva
Damat Ferit Hükümetinin fetvalarına karşı Ankara Müftüsü Rifat Hoca'dan (Börekçi) 16 Nisan

1920'de Millî Mücadele'yi destekleyen bir fetva alınarak camilerde okutuldu. Böylelikle halk bu konuda bilinçlendirildi.

Hiyanet-i Vataniye Kanunu (29 Nisan 1920)

- Asayişin sağlanması için 29 Nisan 1920'de Hiyanet-i Vataniye Kanunu Meclisten çıkarılarak Damat Ferit hain ilan edildi ve vatandaşlıktan çıkarıldı.
- Bunun yanında Büyük Millet Meclisine karşı çıkanlar ve ayaklananların vatan haini sayılarak idam cezasına çarptırılacakları halka bildirildi.

Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi

- Halkın aydınlanması için Ankara'da Hâkimiyet-i Millîye gazetesi çıkartılarak halk gelişmelerden haberdar edildi.

Anadolu Ajansının kuruluşu 6 Nisan 1920

- Millî Mücadele tarihinde önemli bir yere sahiptir.
- Millî Mücadele'yi desteklemek ve Türk milletini bilinçlendirmek için gazete çıkarılması yeterli olmadı.
- Bu gazetelerin ihtiyaç duyduğu haber ve malzemelerin, kaynağından alınması gerekiyordu.
- Ayrıca bağımsızlık için verilen mücadelenin haklılığı dünya kamuoyuna anlatılmıyordu.
- Bu amaç doğrultusunda vakit kaybedilmeden çalışmalara başlandı ve 6 Nisan 1920'de "Anadolu Ajansı" kuruldu.

İstiklal Mahkemelerinin kurulması (11 Eylül 1920)

Büyük Millet Meclisi isyancıların, yağmacıların, casusların ve asker kaçaklarının yargılanması için 11 Eylül 1920'de İstiklal Mahkemelerinin kuruldu.

San Remo Konferansı:

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, 18-26 Nisan 1920 tarihinde İtilaf Devletleri İtalya'nın **Sanremo** şehrinde, Osmanlı topraklarının paylaşılması ve Osmanlı ile yapılacak olan Sevr Antlaşması'nın şartlarını belirlemek üzere bir toplantı yaptılar.

Konferansta hazırladıkları barış antlaşmasının taslağını Osmanlıya kabul ettirmek için Osmanlılardan bir temsilci istendi. Konferansa Tevfik Paşa başkanlığında bir heyet gönderildi.

- Paris'e giden Türk Heyeti 11 Mayıs 1920'de kendilerine sunulan barış şartlarını "Antlaşma Şartlarının bağımsız bir devlet anlayışıyla bağdaştırılması mümkün değildir." diyerek kabul etmedi.

Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920):

Ankara'da B.M.M. çalışmalarına başlaması, İstanbul hükümetini tanımadığını ilan etmesi, itilaf devletlerinin Osmanlı Devleti ile yeni bir barış antlaşması yapmalarını gerekli hale getirmiş ve I. Dünya Savaşı'nı Osmanlı Devleti içinde bitirecek bir antlaşma yapmışlardır.

Çünkü Mondros Ateşkes Antlaşması bir barış antlaşması değil, adı üstünde ateşkes antlaşması idi.

Bu antlaşmanın yapılma sebepleri şunlardır:

1. Boğazların kesin durumunu belirlemek
2. İzmir'in Yunanlılara bırakılması ile ortaya çıkan İtalyan Yunan anlaşmazlığını gidermek
3. Artan Türk halkının tepkisini azaltmak
4. İstanbul hükümetinin durumu
5. Mevcut durumunun düzenlenmesi

Bu amaçla;

- 18-24 Nisan tarihlerinde San-Remo'da İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri bir metin üzerinde anlaşmışlar.

- Mayıs ayında Osmanlı temsilcisine durumu bildirdiler.
- Paris konferansında (17 Haziran 1920) Damat Ferit Türk tarafının isteklerini bildirdi ise de SanRemo kararlarının

BCAL- T.C. İNKLAP TARİHİ-

değişmeyeceği ve 27 Temmuz 1920'ye kadar anlaşmayı imzalamaları istendi.

• Padişah Meclis-i Mebusan'a en son iş olarak Sevr anlaşmasını kabul ettirdi ve 10 Ağustos 1920 de anlaşma imzalandı.

Sevr Antlaşmasının Özellikleri:

• Bu anlaşmayı onaylayacak bir meclis olmadığı ve uygulama alanı bulmadığı için "ölü doğmuş

II. Ünite; Öğrenci Çalışma Notu

bir anlaşmadır." Hukuken geçersizdir.

- Anlaşmayı imzalayanlar 19. Ağustos 1920'de B.M.M. tarafından vatan haini sayılmışlardır.
- Türk Milletini yok saymaktadır.
- Son maddesi diğer maddelerin ön şartıdır.
- Sevr Anlaşması ülkeyi sömürge yapan bir anlaşmadır.